

Напевно, Віннікотт був також і
гарною людиною...

Складно написати передмову до книги, яка не подобається, проте, можливо, ще складніше — до тієї, яка викликає захоплення. Хочеться висловити його, використовуючи всюди префікс най-, і думаєш: сама б такій передмові не повірила. Однак, що поробиш, якщо книги Віннікота — дійсно абсолютно унікальне явище в психологічній і психоаналітичній літературі, а його фігура, що знаходиться біля витоків сучасного неокласичного аналізу, може виступати певним мірилом речей.

На згадку приходять такий випадок: один американський аналітик вперше поїхав в Росію, щоб провести семінар. Він погано уявляв собі майбутніх слухачів і, передивляючись свої нотатки, жажнувся: «А раптом вони не читали Віннікотта?! Про що ж в такому разі я зможу їм тоді розповісти?» (Зазначимо, що Віннікотта всі не тільки цитують, але, здається, і люблять незалежно від теоретичних уподобань, навіть лаканісти.)

Почнемо з того, що ця книга, спершу адресована матерям маленьких дітей, дитячим лікарям і медсестрам, написана звичайною розмовною мовою, без використання спеціальних термінів, за винятком введених безпосередньо самим Віннікоттом. А його терміни — це слова повсякденної розмовної англійської: «звичайна віддана мати» або «достатньо хороша мати», «перехідний об'єкт», складне для перекладу слово «holding» (ми навіть

вирішили використовувати транслітерацію «холдинг». За словами Віннікотта, «холдинг — це все, що мати робить, і все, чим вона є для свого немовляти». Існує також і буквальный переклад — тримати на руках.) Тобто читати цю книгу може кожен. При цьому Віннікотт описує найскладніші аспекти розвитку дитини, аніскільки їх не спрощуючи.

Пригадую, що, прочитавши в юності Достоевського, я подумала: «А як же тепер читати звичайні книги?» Так і після Віннікотта майже всі описи батьківсько-дитячих відносин постають занадто спрощеними, примітивними, недостатньо точними. Це не відноситься до викладу результатів спеціальних досліджень — але їх читають лише професіонали. Крім того, психоаналітичні описи переживань дитини іноді здаються зрозумілими з цих самих психоаналітичних позицій, але буває неясно, як те чи інше явище безпосередньо виражається в поведінці дитини, яку ми можемо спостерігати. А коли читаєш Віннікотта, то на власні очі бачиш як, наприклад, можна досягти константності об'єкта (сам автор цього слова не використовує, воно дуже складне), або важливість виживання об'єкта, який піддався нападу з боку дитини; як важливо, що материнські груди не руйнуються від її агресії, не стають іншими — це дає дитині досвід того, що вираження агресії не веде до непоправних наслідків.

В цій книжці значна «концентрація ідей на одиницю тексту», а мова автора надзвичайно точна. Тому її виявилось так складно перекладати — втрачались смислові відтінки і хотілось множити коментарі навколо

більшості фраз. І те що книга складається з окремих статей, написаних в різні роки, і багато ідей з них повторюються в різноманітних варіаціях, з моєї точки зору є її черговою перевагою а не недоліком. Можливо, це дозволить нам, читачам, дійсно поступово зрозуміти про що пише Віннікотт. І тоді нас очікують найнесподіваніші відкриття.

Автор демонструє, як знання, отримані в процесі психоаналітичної роботи з дорослими психотиками, допомагають краще зрозуміти переживання зовсім маленьких дітей, які ще не володіють мовою щоб про них розповісти; і навпаки, спостереження за немовлятами надають багато інформації, необхідної для лікування пацієнтів з серйозними порушеннями. Дійсно вражаючий пасаж в розділі про комунікацію матері і дитини, де Віннікотт менше ніж на сторінці тексту викладає основні відмінності сучасного психоаналізу від класичного зрозумілим для непрофесіонала чином. Він каже, що єдиний спосіб звернутися до найбільш раннього досвіду — це знову пережити його; тому задача пацієнта — не просто зрозуміти, а разом з досить хорошим аналітиком, в аналітичному сеттінгу, що є «підтримуючим оточенням», ніби заново переживає початок свого життя, в якому всього цього з різних причин не вистачало. (Ідея заповнення дефіцитарності на противагу ідеї дослідження і інсайту.) Кажуть, що він стверджував що дає інтерпретації з двох причин: по-перше, щоб показати що він не спить, а, по-друге, щоб пацієнт сам міг переконатися: аналітик також може ображатися. Не

звертаючись до термінології, Віннікотт вводить уявлення про «reparenting» — улюблена тема дискусії останніх років. В це складно повірити: ви можете дійсно зрозуміти найголовніше про такий складний предмет, як сучасний психоаналіз, прочитавши цю тоненьку книжку!

Якщо книги про батьків і дітей, а також видання про сучасний психоаналіз в перекладі все ж існують (наприклад, «Розмова з батьками» того ж Віннікотта [1]), то описання процесу родів, та ще й з точки зору немовляти, що народжується — ви не знайдете більше ніде! Вагітні жінки, поспішайте! Чесне слово, ви уникнете багатьох помилок і зможете стати «достатньо хорошими» мамами для своїх майбутніх діток. (Дивна річ, але поради геніального Віннікотта дивним чином нагадують поради неосвічених мудрих бабусь, яких лишається все менше і менше.)

«...Я надійна — не тому, що я досконала машина, а тому, що я знаю, чого ти потребуєш. Я піклуюсь про тебе, я хочу, щоб ти мав те, що тобі зараз необхідно. Ти можеш бути впевнений, що я поряд, коли б я тобі не знадобилася. Ось це і є моя любов до тебе зараз, коли ти такий маленький і безпорадний», — таке повідомлення передає досить хороша мама своїй дитині, передає своєю поведінкою — тим, як вона її тримає, своїм серцебиттям, своїм запахом, молоком і диханням. І це створює основу її майбутньої довіри до світу, творчого відношення до нього і психологічного здоров'я — в найбільш широкому і піднесеному сенсі цього слова.

Марія Тимофеева

---

1. Звичайна віддана мати [2]

Як сказати щось нове на заїжджену тему? Моє ім'я у людей асоціюється зі словами, взятими для заголовка цього розділу, і спочатку, мабуть, я дещо скажу з цього приводу.

Одного разу влітку 1949 року я відправився у бар з режисером Бі-Бі-Сі Ізою Бензі, яка тепер вже пішла на пенсію, однак для мене вона незабутня (сама вона тоді запропонувала, щоб я виступив з серією із дев'яти бесід на будь-яку цікаву для мене тему). Ізі знадобилася яскрава назва для серії радіопередач — а я навіть не підозрював...

Я не схильний, відповів я, вказувати іншим що їм робити. Та й сам цього не знаю... Але можу розповісти матерям про те, що вони і так вже успішно роблять, — тільки тому, що кожна віддана своїй дитині чи, можливо, близнюкам. Зазвичай, сказав я, дитина, з самого початку залишена без «кваліфікованого» догляду — це виключення. Іза Бензі схоплювала нальоту. «Чудово! — зазначила вона. — Звичайна віддана мати!» Ось, як це відбулось.

Уявіть, скільки мені довелося витримати глузувань через цю фразу. Більшість думають, що матері викликають у мене сентиментальність, ніби я ідеалізую матерів і не беру до уваги татусів, ніби не здатний зрозуміти, що деякі матері дійсно погані — щоб не сказати, зовсім нестерпні.

Мені довелося змиритися з цими маленькими незручностями, тому що я не соромлюсь того, що закладено в цих словах.

Іншого роду критика надходить від тих, хто чув, як я казав, що одним із факторів в етіології аутизму є те, що мати дитини не змогла бути йому «звичайною відданою матір'ю». Але навіщо ж нехтувати логікою? Відсутність чи недостатність того, що ми називаємо «відданістю» і вважаємо по-справжньому важливим, звісно, матиме неприємні наслідки. Я повернувся до цього пізніше — обговорюючи сенс, який ми вкладаємо в поняття «провини».

Я розумію, що не вдасться уникнути очевидних речей. І це банально, коли я пояснюю, що під «відданістю» я розумію просто відданість. У вас, наприклад, є обов'язок — прикрашати квітами вівтар церкви наприкінці тижня. Якщо взялися, то вже не забудете. По п'ятницях ви спокійні: квіти — ось вони, готові. А якщо раптом звалить грип — почнете обдзвонювати прихожан або передасте з молочником кому-небудь прохання виконати за вас цей обов'язок, хоча і боляче думати, що з ним хтось впорається без вас. Але такого просто не буває, щоб прихожани зібрались у неділю, а вівтар був неприкрашений... чи зів'ялі квіти в брудних вазах спотворюють святе місце. Однак, сподіваюсь, що з понеділка по четвер знайдуться інші справи, і вас не гризтиме тривога через квіти. Цей клопіт десь дримає вашій голові, а прокидається і починає вас непокоїти в п'ятницю чи, можливо, в суботу.

Зміст

---

1. Звичайна віддана мати	7
2. Знання і навчання.....	19
3. Грудне вигодовування як спілкування.....	26
4. Новонароджений і його мати	38
5. Початок особистості.....	54
6. Здорове оточення в пору раннього дитинства	63
Холдинг і поводження з дитиною.....	66
Об'єктні відносини.....	67
Управління екскрецією.....	70
7. Внесок психоаналізу в акушерство	73
Основні природні процеси.....	75
Новий погляд на немовля	76
Здорова мати	77
Нездорова мати.....	80
Поводження з матір'ю і немовлям.....	81
Підвищена післяпологова чутливість	83
Протилежні якості.....	84
8. Залежність і турбота про дитину	86
9. Комунікація дитини і матері.	93
Мати і немовля: порівняння і протиставлення.....	93
Розвиток теми.....	104
Література.	110
Примітки.....	112